

27.11.2025

EOAK/5900/2025

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Tuire Metso

TARKASTUS: PORIN PRIKAATI, NIINISALON YKSIKKÖ 31.10.2025

Tarkastusajankohta

31.10.2025 klo 9.00–15.20

Osallistujat oikeusasiamiehen kansliasta

Esittelijäneuvos jaostopäällikkönä Kristian Holman

Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Tuire Metso

Osallistujat tarkastuskohteesta

Prikaatin komentaja, prikaatikenraali

Oikeusupseeri, kapteeni

Keskusteluihin osallistuivat lisäksi omaa toimialaansa koskevissa asioissa päällikkölääkäri, sotilaspappi sekä sosiaalikuraattori. Lisäksi tarkastajat keskustelivat varusmiestoimikunnan edustajien kanssa.

1 TARKASTUKSEN TOIMITTAMISESTA

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain (197/2002) mukaisesti oikeusasiamies toimittaa tarkastuksia erityisesti puolustusvoimien eri yksiköissä seuratakseen varusmiesten ja muiden asepalvelusta suorittavien kohtelua. Porin prikaatin Niinisalon yksikkö on tarkastettu edellisen kerran 1.12.2021, jolloin apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen suoritti tarkastuksen etäyhteydellä.

Tarkastus toimitettiin oikeusasiamies Petri Jääskeläisen määräämänä ja etukäteen laaditun ohjelman mukaisesti. Tarkastajat tutustuivat Porin prikaatista etukäteen saamaansa aineistoon, joka sisälsi muun muassa kurinpito- ja pienvahinkopäätöksiä sekä selvityksiä varusmiesten palvelusjärjestelyistä.

Varusmiehille ja henkilökunnalle oli varattu tilaisuus luottamukselliseen keskusteluun tarkastajien kanssa.

Tähän pöytäkirjaan on kirjattu vain sellaiset asiat, joihin on tarkastuksen yhteydessä kiinnitetty huomiota ja joilla saattaa olla merkitystä varusmiesten kohtelua ja palvelusolosuhteita edelleen kehitettäessä.

2 TARKASTUSHAVAINTOJA

Porin prikaati on maavoimien suurin joukko-osasto, jolla on myös laaja toiminta-alue. Porin prikaati toimii kahdella paikkakunnalla: Säskylässä, jossa sijaitsee prikaatin esikunta, ja Niinisalossa. Lisäksi organisaatioon kuuluvat Pohjanmaan aluetoimisto sekä Lounais-Suomen aluetoimisto. Porin prikaatissa koulutetaan Suomen kansainvälinen valmiusjoukko, joka on kriisinhallintatehtäviin erikoiskoulutuksen saanut joukko.

Porin prikaati kouluttaa vuosittain yli 4000 varusmiestä. Valtaosa Porin prikaatin varusmiehistä tulee Varsinais-Suomesta ja Satakunnasta. Poikkeuksena on valmiusyksikkö, johon hakeudutaan ympäri Suomea. Varusmiehiä oli lokakuussa Porin prikaatissa (20.10.2025) kokonaisuudessaan lähes 3000, joista Niinisalossa palveli noin 46 %:a. Niinisalossa oli tarkastusajankohtana 58 naista suorittamassa naisten vapaaehtoista asepalvelusta.

Niinisalon varuskunta-alue sijaitsee Pohjois-Satakunnassa. Varusmieskoulutusta antavina joukkoyksikköinä Niinisalossa toimivat Satakunnan tykistörykmentti, Pohjanmaan jääkäripataljoona sekä osa Varsinais-Suomen huoltopataljoonasta.

Palveluksen keskeyttämisprosentti on ollut Porin prikaatissa aiemmin varsin korkea. Määrätietoisella työllä keskeyttämisprosentti on saatu puolitettua viimeisen kahden vuoden aikana. Henkilökunnan mukaan prikaatin komentajalla on ollut asiassa ratkaiseva vaikutus. Tehdyt toimenpiteet ovat kohdistuneet muun muassa johtamiskulttuuriin, uuden henkilöstön perehdyttämiseen, kouluttajien ja koulutettavien vuorovaikutukseen erityisesti varusmiesjohtajat huomioiden, terveysaseman ja yksiköiden entistä tiiviimpään yhteistyöhön palvelusturvallisuuden varmistamisessa sekä saapumiserän alkuvaiheessa tapahtuvaan varusmiesten ryhmäytymiseen ja varuskuntaoloihin sopeuttamiseen. Johtamistoiminnassa on korostettu entistä enemmän varusmiesten arvostavaa kohtelua ja kuuntelemista.

Henkilökunnan kanssa käydyissä keskusteluissa tuli esiin, että varusmiehillä olevat huolenaiheet ja varusmiespalveluksessa esiin nousevat ongelmat liittyvät useimmiten varusmiesten henkilökohtaisiin asioihin mukaan lukien esimerkiksi taloudelliset huolet ja elämänhallinnan haasteet. Mahdolliset psyykkiset ongelmat sekä tavanomaisemmatkin ahdistuksen tai epämukavuusalueella olemisen kokemukset voivat kärjistyä palvelusympäristössä, jossa puitteet ovat erilaiset ja arki rytmittyä kotioloista ja koulumaailmasta poikkeavalla tavalla. Vakavien mielenterveysongelmien ilmeneminen on kuitenkin keskustelujen perusteella poikkeuksellista. Keskusteluiden perusteella varusmiesten väliseen mahdolliseen epäasialliseen käyttäytymiseen ja kiusaamiseen liittyvät tapaukset on saatu yleensä hyvin hoidettua yksikkötasolla.

Henkilökunnan jaksamiseen vaikuttaa resurssien vähyys ja työkuorma sekä työn osittain epätasainen jakautuminen. Työn kuormittavuuden hallintaan voi vaikuttaa myös se, että kouluttajat ovat nuorehkoja ja virkakierto on heidän kohdallaan tiivistähtistä.

Terveydenhoitopalveluista todettiin, että varusmiesten hoidontarpeen arvioinnit ja tarvittavat vastaanotot saadaan hoidettua yleensä aina saman päivän aikana. Terveysasemalla toimii päällikkölääkärin lisäksi siviilivirassa palveleva lääkäri. Tarvittaessa turvaudutaan myös vuokralääkäreihin. Hoitajien määrä on ollut tarpeeseen nähden vähäinen, mutta tilanne on korjaantumassa käynnissä olevan rekrytoinnin myötä. Yhteistyön Satasairaalan kanssa kerrottiin toimivan ja erikoissairaanhoidon palvelujen olevan tarvittaessa hyvin saatavissa.

Rakennuskanta Niinisalossa on osittain vanhaa. Niin sanottu lamellirakennus ja 2. Kasarmi ovat menossa remonttiin. Tarkastajille todettiin, että sisäilmaa seurataan näissä rakennuksissa jatkuvasti ja joitakin rakennusteknisiä ongelmia on ilmennyt. Tehtyjen mittauksien ja havaintojen perusteella sisäilman laatua heikentävät erityisesti esimerkiksi varusmiesten varusteiden kuivatus majoitustiloissa ja toimintatapoihin on tehty tarvittavia muutoksia ongelmien ehkäisemiseksi. Astmaatikoille ja muuten herkistyneille henkilöille saattaa toimenpiteistä huolimatta tulla välillä oireita. Rakennuksiin on tehty myös ulkopuolisen tahon tekemä tarkastus, eikä terveydelle haitallisia, esimerkiksi kosteusvaurioista johtuvia sisäilmaongelmia ole kuitenkaan ilmennyt. Terveysaseman peruskorjauksen jälkeen henkilökunnalla ei ole havaittu sisäilmasta johtuvaa oireilua.

Varusmiestoimikunnan edustajat kertoivat, että varusmiehillä on hyvä yhteishenki. Yksittäisiä varusmiesten välisiä kiusaamistapauksia tai varusmiesjohtajien "itse keksimiä sääntöjä" on ilmennyt, mutta henkilökunta on niistä tiedon saatuaan puuttanut asiaan ja hoitanut tapaukset varusmiesten mukaan hyvin. Kouluttajat ovat varusmiesten mukaan hyviä ja motivoituneita. Varusmiestoimikunnan mukaan tapaamisyhteys myös komentajaan on hyvä ja säännöllinen.

Varusmiehet kertoivat ruuan olevan hyvää ja kiittelivät juuri tehtyä ruokalistan uudistusta. Varusmiestoimikunnan tietoon ei ollut myöskään tullut valituksia siitä, ettei varusmiesten erityisruokavalioita olisi huomioitu.

Varusmiehet, joiden kanssa keskusteluja käytiin, toivat epäkohtana esiin varusteiden vaihdossa ilmenneet ongelmat ja lisäksi epäyhdenvertaisen kohtelun erään harjoituksen yhteydessä, jossa osa varusmiehistä ei ollut ehtinyt harjoituksen järjestelyiden vuoksi lomakyyteihin mukaan. Esiin nostettiin myös mahdollinen epäyhdenvertainen kohtelu matkatukikorvausten myöntämisessä. Varusmiehet nostivat esiin myös kahden henkilökuntaan kuuluvan henkilön käytöksen ja toimintatavat, joita varusmiehet pitivät epäasiallisena. Toisen osalta toimintatapojen katsottiin voineen vaarantaa myös palvelusturvallisuutta.

Varusmiesten kertomat seikat ja tapahtumat tuotiin esiin komentajan kanssa käydyssä loppukeskustelussa, osittain varusmiesten toiveiden mukaisesti nimettömänä palautteena. Komentaja totesi, että harjoituksen loppumisajankohdan vaikutukset lomakuljetuksiin käydään kouluttajien kanssa läpi ja matkatukikorvausten yhdenvertainen käsittely selvitetään. Esiin nostettujen henkilökuntaan kuuluvien henkilöiden toiminnan osalta ilmeni, että kerrotut asiat ja tapahtumat olivat jo pääosin prikaatin johdon tiedossa ja niiden käsittely oli aloitettu.

Etukäteen hankitussa vahinkopäätöksiä koskevassa materiaalissa oli eräs tapaus (PVP031/SE225/3JK), jossa lomakkeen kohta 3 ”Materiaalivastuussa olevan henkilön kertomus” oli jätetty täyttämättä lukuun ottamatta henkilön allekirjoitusta ja päiväystä. Lomakkeesta ei ilmennyt muutenkaan tietoja vahinkotapahtumasta. Päätöksessä oli katsottu varusmies korvausvelvolliseksi ja vahinko aiheutetuksi palvelustehtävässä tavallisella tuottamuksella. Perusteluna oli todettu, ettei asianomainen ole huolehtinut materiaalista ohjeistetulla tavalla.

Tarkastajat totesivat, että lomakkeesta ilmenevät tiedot olivat korvausvelvollisuutta koskevan päätöksen oikeellisuuden arvioimista varten vajavaiset. Tarkastuksella käydyissä keskusteluissa todettiin, että esimerkiksi tapauksissa, joissa varusmies ei halua selvittää vahinkotapahtumaa, tämä seikka sekä muut päätöksenteon perusteet tulisi kirjata lomakkeeseen näkyviin, jotta päätöksen ja sen perusteiden oikeellisuus on myös jälkikäteen arvioitavissa.

Toisessa vahinkopäätöksessä (41/LNTTIEDK/PORPR) korvattavaksi vaaditun vahinkotapauksen oli katsottu tapahtuneen lievällä tuottamuksella palvelustehtävän ulkopuolella. Perusteluksi on kirjattu ainoastaan ”materiaalivastuu”. Vahinko liittyi kaapin riippulukkoon, jonka materiaalivastuussa oleva henkilö kertoi rikkoneensa, koska oli unohtanut lukon avaimen kotiinsa. Tarkastajat totesivat vahingon syntymiseen liittyvän menettelyn vaikuttavan päätöksestä ilmenevien tietojen perusteella ennemminkin tahalliselta.

Molempiin päätöksiin liittyneiden huomioiden katsottiin olevan lähinnä kirjausteknisiä, eikä niiden katsottu vaikuttaneen asioiden lopputulosten tosiasialliseen oikeellisuuteen.

Eräissä luvatonta poissaoloa ja sotilaan sopimatonta käyttäytymistä koskeneessa asiassa (4100-M-0277-25) näytti olevan esitutkinnassa ilmenneen näytön perusteella kysymys erään sotilaan sopimattomasta käyttäytymisestä rangaistun varusmiehen osalta ennemminkin palvelusrikoksesta, kun hänen havaittiin iltavapailtaan yksikköön klo 21.36 palattuaan esiintyneen selvästi päihtyneenä. Esitutinnan perusteella vaikutti siltä, että kyseisen varusmiehen kohdalla päihtymys oli kahdesta muusta varusmiehestä poiketen ilmennyt ennemminkin palvelusajalla iltatoimien aikana, jolloin menettely olisi tarkastajien näkemyksen mukaan tullut arvioida palvelusrikoksena ("palvelustehtävässä siinä määrin alkoholin tai muun huumaavan aineen vaikutuksen alainen, että hänen kykynsä suorittaa palvelusta on alentunut") sotilaan sopimattoman käyttäytymisen sijaan ("muulloin kuin palvelustehtävässä ollessaan puolustusvoimien tai rajavartiolaitoksen käytössä olevalla kasarmi- tai muulla alueella, julkisella paikalla tai julkisessa tilaisuudessa esiintyy ilmeisen päihtyneenä taikka meluamalla tai muulla käyttäytymisellään aiheuttaa häiriötä tai pahennusta").

Kahdessa luvatonta poissaoloa koskeneessa kurinpitopäätöksessä varusmiehet eivät olleet saapuneet yksikköön määräaikaan mennessä (16-SLUK-PORPR-2025 ja 38-2.HK-PORPR-2025). Varusmiehet ovat kyseisissä tapauksissa heitä kuultaessa sinänsä myöntäneet syyllistyneensä luvattomaan poissaoloon (taikka olleensa oikeudettomasti poissa palveluksesta), mutta heidän muun kuulustelukertomuksensa sekä esitutkinnassa hankitun muun näytön perusteella varusmiesten menettelyn tahallisuutta ei voida pitää yksiselitteisenä. Yleisesti voidaan todeta, että luvatonta poissaoloa koskevilla tapauksilla tulee kiinnittää erityistä huomiota siihen, että teon tahallisuusvaatimus täyttyy.

Rikoslain 45 luvun 9 §:n mukaan sotilas, joka oikeudettomasti poistuu siitä joukosta tai paikasta, jossa hänen on palveltava, taikka jää sinne määräaikana saapumatta, on tuomittava luvattomasta poissaolosta kurinpitovirasta rangaistukseen tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi. Kyseinen rikoslain säännös vastaa sisällöllisesti aiemmin voimassa olleen rikoslain 45 luvun 4 §:n 1 momentin luvatonta poissaoloa koskevaa säännöstä, jota koskevan lain esitöissä (HE 85/1981 vp, s. 18) on todettu, että "Pykälän mukaan rangaistaan siis myös sitä, joka loman päätyttyä tai muussa siihen verrattavassa tapauksessa jää ilman laillista estettä määräaikana palvelukseen saapumatta."

Käytyjen keskustelujen perusteella varusmiesten määräaikaan saapumatta jättämisestä ei ole rangaistusta, mikäli henkilö on pystynyt osoittamaan, että hänellä on ollut laillinen este. Esitutkinnassa on myös tämän vuoksi lähinnä ohjeistettu selvittämään rikoksesta epäillyltä laillisen esteen olemassaoloa. Lailliseksi esteeksi on vakiintuneesti katsottu muun muassa vakava sairastuminen, joukkoliikenteen keskeytyminen taikka joutuminen poliisin kiinniottamaksi tai pidättämäksi.

On kuitenkin huomioitava, että korkein oikeus on ratkaisussa KKO:2005:126 todennut, että myös uskottava erehtyminen esimerkiksi kertausharjoituksen alkamisajankohdasta voi poistaa tahallisuuden. Tällöin korkeimman oikeuden kannan mukaan tapaukseen voi tulla sovellettavaksi tuottamuksellinen palvelusrikos.

Luvatonta poissaoloa koskevissa tapauksissa on kiinnitettävä huomioita myös siihen, että kyseinen teko on rangaistava vain tahallisena tekona. Rikoslain 3 luvun 5 §:n 2 momentin mukaan, jollei toisin säädetä, rikoslaissa tarkoitettu teko on vain tahallisena rangaistava. Luvatonta poissaoloa koskevan säännöksen soveltaminen edellyttää näin ollen tahallisuutta, koska tunnusmerkistössä ei mainita huolimattomuutta.

Rikoslain 3 luvun 6 §:n mukaan tekijä on aiheuttanut tunnusmerkistön mukaisen seurauksen tahallaan, jos hän on tarkoittanut aiheuttaa seurauksen taikka pitänyt seurauksen aiheutumista varmana tai varsin todennäköisenä. Seuraus on aiheutettu tahallaan myös, jos tekijä on pitänyt sitä tarkoittamaansa seuraukseen varmasti liittyvänä.

Rikoslain 3 luvun 7 §:n 1 momentin mukaan tekijän menettely on huolimaton, jos hän rikkoo olosuhteiden edellyttämää ja häneltä vaadittavaa huolellisuusvelvollisuutta, vaikka hän olisi kyennyt sitä noudattamaan (tuottamus).

Esitutkintalain 4 luvun 1 §:ssä säädetyn tasapuolisuusperiaatteen mukaisesti esitutkinnassa on selvitettävä ja otettava huomioon sekä rikoksesta epäiltyä vastaan että hänen puolestaan vaikuttavat seikat ja todisteet. Lisäksi rikosoikeudellisten periaatteiden mukaisesti epäselvissä näyttötilanteissa tapaus on ratkaistava syytetyn eduksi.

3 TOIMENPITEET

Tarkastushavainnot esiteltiin oikeusasiamies Petri Jääskeläiselle.

Oikeusasiamies kiinnittää huomiota varusmiesten oikeusturvan toteutumiseen sotilaskurinpitomenettelyssä sekä sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain (255/2014) 26 §:ssä viitattuun esitutkintalain 4 luvun 1 §:n edellyttämään esitutkinnan tasapuolisuusperiaatteeeseen. Muilta osin hän piti riittävänä, että tähän pöytäkirjaan kirjatut asiat tulevat Porin prikaatin komentajan sekä Pääesikunnan tietoon tämän pöytäkirjan valmistumisen myötä.

Porin prikaatin Säkylän yksikön tarkastuksesta laaditaan erillinen pöytäkirja (EOAK/5899/2025). Samoin Niinisalon yksikön vapautensa menettäneiden säilytystilojen tarkastuksesta laaditaan erillinen pöytäkirja (EOAK/6820/2025).

Tämä pöytäkirja on ollut luonnosvaiheessa Porin prikaatissa kommentteja ja mahdollisten salassa pidettävien tietojen arviointia varten.